

ків, що характеризують результативність їх діяльності. Визначено часткові інтегральні показники та за допомогою методу к-середніх проаналізовано кожен із кластерів. Останнім кроком часткові показники було згорнено до загального (комплексного) інтегрального показника та проаналізовано максимальне, мінімальне та середні значення в рамках кожного з кластерів.

Висновки. Даний підхід дає можливість урахувати вплив усіх значущих факторів внутрішнього середовища, тобто сформуванню більш точне і повне уявлення про ситуацію, що склалася на підприємстві; забезпечити узгодженість використання різних видів ресурсів з урахуванням їх залежності один від одного; визначити невикористані резерви і намітити шляхи їх реалізації для підвищення ефективності функціонування підприємства; оздоровити його фінансово-економічну діяльність за рахунок раціонального поєднання обсягів зовнішніх і внутрішніх ресурсів.

УДК 658.8.012.12

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Фомин П.А. Методология формирования и планирования финансового потенциала предприятия в рамках стратегии экономического роста : автореф. дис. ... докт. экон. наук : спец. 08.00.10 «Финансы, денежное обращение и кредит» / П.А. Фомин ; Саратовский государственный социально-экономический университет. – Саратов, 2004. – 37 с.
2. Кунцевич В.О. Поняття фінансового потенціалу розвитку підприємства та його оцінки / В.О. Кунцевич // Актуальні проблеми економіки. – 2004. – № 7(37). – С. 123–130.
3. Белінська О.В. Сутність фінансового потенціалу підприємства / О.В. Белінська // Вісник ХНУ. Економічні науки. – 2012. – № 4. – С. 267–274.
4. Краснокутська Н.С. Потенціал підприємства: формування та оцінка : [навч. посіб.] / Н.С. Краснокутська. – Київ : Центр навчальної літератури, 2005. – 352 с.
5. Потенціал підприємства: формування та оцінка / О.С. Федонін, І.М. Репіна, О.І. Олексик. – К. : КНЕУ, 2004. – 316 с.
6. Офіційний сайт Державного комітету статистики України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.ukrstat.gov.ua>.

Новак Н.П.

кандидат економічних наук, докторант
Херсонського державного аграрного університету

ОРГАНІЧНІ ПІДПРИЄМСТВА ЯК ВАЖЛИВИЙ ЧИННИК СТАЛОГО РОЗВИТКУ ТА ЗБІЛЬШЕННЯ МАРКЕТИНГОВОГО ПОТЕНЦІАЛУ СІЛЬСЬКИХ ТЕРИТОРІЙ

У статті виявлено проблеми розвитку сільських територій, пов'язані з інтенсифікацією аграрного виробництва, скороченням зайнятості сільського населення, зменшенням людності сільських поселень. Обґрунтовано переваги органічних підприємств. Йдеться про їх спроможність та конкурентні переваги вирішувати екологічні та соціальні проблеми сільського розвитку, диверсифікувати сільську економіку, збільшити маркетинговий потенціал сільських територій. Показано значну динаміку зростання органічних підприємств та їх виробничо-економічну доцільність. Важливою конкурентною перевагою визначено сприяння розвитку підприємствам сільського зеленого туризму на сільських територіях.

Ключові слова: органічні підприємства, сільські території, розвиток, конкурентні переваги, диверсифікація економіки, зайнятість, маркетинговий потенціал, зелений туризм, сталий розвиток.

Novak N.P. ORGANIC ENTERPRISES AS AN IMPORTANT FACTOR OF SUSTAINABLE DEVELOPMENT AND INCREASE THE MARKETING POTENTIAL OF RURAL AREAS

В статті виявлені проблеми розвитку сільських територій, пов'язані з інтенсифікацією аграрного виробництва, скороченням зайнятості сільського населення, зменшенням жителів сільських поселень. Обґрунтовано переваги органічних підприємств. Речь идет об их способности решать экологические и социальные проблемы сельского развития, диверсифицировать сельскую экономику, увеличить маркетинговый потенциал сельских территорий. Показана значительная динамика роста органических предприятий и их производственно-экономическая целесообразность. Определено в качестве важного конкурентного преимущества содействие развитию предприятиям сельского зеленого туризма на сельских территориях.

Ключевые слова: органические предприятия, сельские территории, развитие, конкурентные преимущества, диверсификация экономики, занятость, маркетинговый потенциал, зеленый туризм, устойчивое развитие.

Novak N.P. ORGANIC ENTERPRISES AS AN IMPORTANT FACTOR OF SUSTAINABLE DEVELOPMENT AND INCREASE THE MARKETING POTENTIAL OF RURAL AREAS

In the article the problems of development of rural areas related to the intensification of agricultural production, reduced rural employment, decrease in population size of rural settlements. The advantages of organic businesses. We are talking about their abilities and competitive advantages to tackle environmental and social problems of rural development, diversify rural economies, increase the marketing potential of rural areas. Shown significant growth dynamics of organic enterprises and their production and economic feasibility. Identified as important competitive advantages, promote the development of enterprises of rural green tourism in rural areas.

Keywords: organic enterprises, rural areas, development, competitive advantages, diversifying the economy, employment, market potential, green tourism, sustainable development.

Постановка проблеми. Сучасні умови господарювання об'єктивно вимагають від суб'єктів сільської економіки розробки та імплементації найбільш дієвих заходів щодо забезпечення зрівноваженого розвитку сільських територій та формування продовольчої безпеки країни. Необхідність збереження довкілля і

забезпечення населення якісними продуктами харчування посилюють доцільність упровадження принципово нових альтернативних моделей розвитку сільської економіки. В основу таких моделей слід покласти концепцію диверсифікації сільського бізнесу з метою одержання високоякісної продукції без шкоди довкіллю

завдяки дослідженню і врахуванню іманентних властивостей та особливостей природно-ресурсного потенціалу сільських територій. Це стосується передусім домінуючої складової частини сільської економіки – сільського господарства. Слід зазначити, що попри поступове скорочення частки у структурі видів економічної діяльності на сільських територіях сільське господарство нині вбачається превалюючою сферою розвитку та диверсифікації сільського бізнесу, відіграючи ключову роль у формуванні доходів сільських жителів та підвищенні якості їх життя.

Органічне виробництво сільськогосподарської продукції є важливим фактором економічного розвитку сільських територій, що зумовлює використання виробничих, організаційних, інфраструктурних новацій у виробництві продовольства та забезпечує збалансовану динамічну рівновагу між соціальними, економічними, екологічними компонентами системи сільського соціуму.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання розвитку органічного сільськогосподарського виробництва приділяють увагу В. Артиш, Н. Берlach, Є. Бойко, Н. Бородачова, Б. Буркинський, Т. Галушкіна, З. Герасимчук, М. Капштик, В. Кисіль, М. Кобець, Є. Милованов, О. Рудницька та ін. Їх дослідження присвячені проблемам органічного землеробства, організаційно-економічним аспектам екологізації виробництва продовольства та еколого-відновлюваного природокористування, функціонування ринку органічної продукції. Проте органічне виробництво сільськогосподарської продукції як один із факторів економічного розвитку сільських територій потребує подальшого дослідження.

Мета статті полягає у визначенні ролі органічних підприємств у відродженні та сталому розвитку сільських територій як вагомій основи вирішення екологічних, виробничо-економічних, соціальних проблем, збільшення їх маркетингового потенціалу, диверсифікації сільської економіки та сприяння функціонуванню підприємств суміжних галузей, зокрема сільського зеленого туризму.

Вклад основного матеріалу дослідження. Одним із пріоритетних напрямів розвитку сільських територій на засадах сталості є виробництво органічної сільськогосподарської продукції. Необхідність упровадження органічного виробництва зумовлено низкою причин, головними з яких є: забезпечення населення екологічно безпечними продуктами харчування та поліпшення їх здоров'я; підвищення економічної ефективності сільськогосподарських товаровиробників і диверсифікації сільської економіки; збереження родючості ґрунтів і захист навколишнього середовища за інтенсифікації виробництва продукції сільського господарства; розвиток соціальної інфраструктури, культури та освіти на селі.

Пріоритетність розвитку органічного виробництва на сільських територіях задекларовано у вітчизняній та міжнародній нормативно-правовій базі. В Єдиній комплексній стратегії розвитку сільського господарства та сільських територій на 2015–2020 рр. [1] головною метою визначено «підвищення конкурентоспроможності сільського господарства і сприяння розвитку села на сталій основі відповідно до стандартів ЄС і міжнародних стандартів». Основними цілями стратегії є розвиток сільських територій, що включає підтримку малих фермерських господарств та виробництво органічної продукції.

Розроблена програма спрямована на забезпечення екологічно сталого зростання сільського господарства. Забезпечення населення вітчизняною еколо-

гічно чистою продукцією сільського господарства та ефективний розвиток аграрного сектору України на основі основних засад сталого розвитку окреслено у Стратегії розвитку аграрного сектору економіки на період до 2020 р. [2]. Окремо виділено необхідність розвитку органічного землеробства на сільських територіях та збереження і раціонального використання природних ресурсів. Ключовими параметрами Угоди про асоціацію «Україна – ЄС» є програма дій щодо сприяння розвитку сільських територій та сільського господарства [3]. Зокрема, визначено необхідність поширення органічного виробництва та використання біотехнологій у виробництві сільськогосподарської продукції на умовах сталості.

Динаміка розвитку виробництва органічної сільськогосподарської продукції в Україні в цілому є позитивною [4]. Зокрема, протягом 2010–2014 рр. зросла площа сільськогосподарських угідь, що зайнята під органічним виробництвом, на 48,3%, з 270,2 тис. га в 2012 р. до 400,8 тис. га в 2014 р., тоді як кількість сертифікованих господарств збільшилась на 40 од., зі 142 до 182 відповідно. Розміри внутрішнього споживчого ринку зросли більше ніж у п'ять разів та становили 15,5 млн. євро на кінець 2014 р. У середньому місткість одного органічно зорієнтованого господарства на внутрішньому ринку становила 79,7 тис. євро в межах сільськогосподарських угідь площею 2,2 тис. га.

Позитивні тенденції в розвитку органічного виробництва пояснюються, по-перше, зростанням поінформованості споживачів про наявність та користь органічної продукції, внаслідок чого збільшується попит на екологічно чисті продукти [5]; по-друге, сприятливими природно-кліматичними умовами та державною підтримкою товаровиробників, що сприяє залученню аграрних підприємств до переходу на органічний тип виробництва сільськогосподарської продукції; по-третє, поширенням ідей сталого розвитку сільських територій, що передбачає підвищення зайнятості та зростання якості життя селян, захист і збереження довкілля; по-четверте, позитивним зарубіжним досвідом ведення органічного виробництва і високою рентабельністю органічної продукції.

Впровадження органічного виробництва сільськогосподарської продукції вітчизняними підприємствами можливе за умов усвідомлення необхідності збереження та примноження наявних благ та ресурсів для теперішніх і майбутніх поколінь.

Лідерами органічного сільськогосподарського виробництва в Україні є ПП «Агроєкологія» (Полтавська обл.), група компаній «Етнопродукт» (Чернігівська обл.), ТОВ «Галекс-Агро» (Житомирська обл.), «Органічне господарство «Махаріші» (Херсонська та Миколаївська обл.), ПП «Мельник» (Вінницька обл.), ТОВ «Чистий продукт-С» (Донецька обл.). Значна кількість господарств із виробництва органічної продукції нині є учасниками міжнародних інноваційних проектів щодо впровадження органічного землеробства в Україні та співпрацюють з іноземними компаніями [6].

Головними перевагами органічного виробництва на сільських територіях порівняно з традиційним сільським господарством є:

- мінімізація викидів забруднюючих речовин, доз внесення мінеральних добрив, пестицидів, отрутохімікатів; відтворення родючості ґрунтів і відновлення та збереження біорізноманіття; зменшення впливу виробничих процесів на навколишнє природне середовище;
- створення додаткових робочих місць на сільських територіях; зростання доходів селян; забезпе-

чення здорового харчування, освітнього та культурно-виховного розвитку сільських громад; відновлення транспортної інфраструктури;

- підвищення конкурентоспроможності аграрних підприємств; зменшення витрат унаслідок відмови від використання високоартісних хімікатів; зростання рентабельності продукції та прибутковості виробництва.

Стрімкий розвиток органічного виробництва сільськогосподарської продукції у світі вказує на перспективи подальшого впровадження новаторських ідей органічного сільського господарства, які вперше почали використовуватись близько ста років тому у Великій Британії, Німеччині, Польщі і нині отримали продовження у формуванні системи «екологічного існування» соціуму, цілісність якої забезпечується взаємодією її соціальних, економічних, екологічних, територіальних компонентів [7, с. 49].

Органічне виробництво має цілу низку економічних, екологічних та соціальних конкурентних переваг, а саме: економічні переваги органічного виробництва досягаються шляхом суттєвого зниження виробничих витрат завдяки відмові від застосування дорогих хімікатів та зменшенню енергоємності виробництва, зокрема витрат на паливо та мастильні матеріали; соціальні переваги органічного виробництва полягають у створенні додаткових робочих місць у сільській місцевості, розвитку інфраструктури сільських територій, покращенні здоров'я нації тощо; екологічні переваги полягають у збереженні та відновленні біорізноманіття в агроландшафтах, що сприяє відтворенню родючості ґрунтів і збереженню довкілля [8, с. 49].

Україна займає перше місце у Східноєвропейському регіоні щодо сертифікованої площі органічних сільськогосподарських угідь, спеціалізуючись переважно на виробництві зернових, зернобобових та олійних культур. Така ситуація є вигідною для України, щоб зміцнити свої позиції експортера органічної продукції та отримати вагомий інструмент для економічного розвитку сільських територій зокрема.

Розвиток органічного виробництва сільськогосподарської продукції доцільно розглядати як джерело формування маркетингового потенціалу території, передумову розвитку комплексу маркетингу органічної продукції для задоволення зростаючого попиту споживачів на екологічно чисті та безпечні для здоров'я людей продукти харчування в Україні та світі [9, с. 52]. Формування маркетингових ланцюжків доведення органічної продукції до споживача зумовлює необхідність організації процесів сертифікації цієї продукції, дотримання умов збереження, пакування, рекламування, що також вбачається чинником економічного розвитку сільських територій, оскільки у цих процесах задіяне сільське населення.

Вплив органічного виробництва сільськогосподарської продукції на економічний розвиток сільських територій слід розглядати і через призму вертикальної інтеграції в агропродовольчому комплексі. Переробні підприємства можуть створювати на сільських

територіях локальні ланки з первинної переробки сільськогосподарської продукції (ними можуть бути існуючі сільськогосподарські підприємства, фермерські господарства, домогосподарства), що сприяє створенню нових робочих місць для сільського населення та отримання сертифікаційних документів для виробників [10, с. 148]. В умовах розвитку мікропідприємства на сільських територіях, зокрема зеленого туризму, використання бренду «територія органічного виробництва сільськогосподарської продукції» може сприяти рекреаційному розвитку цих територій за рахунок пропозиції «умов екологічного відпочинку й споживання органічних продуктів».

Висновки. Органічне виробництво як вектор диверсифікації сільської економіки має суттєвий потенціал для забезпечення життєздатності сільських громад та активізації роботи малих та середніх фермерських господарств, з огляду на доцільність консолідації зусиль із метою зниження сертифікаційних, транспортних витрат чи витрат на переробку. Соціальний контекст переваг розвитку органічного сектора проявляється передусім у збільшенні кількості додаткових робочих місць у сільській місцевості. Крім того, цей вид діяльності є ефективним інструментом збереження ментальності ведення господарства сільськогосподарськими товаровиробниками з урахуванням іманентних властивостей окремих сільських територій.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Єдина комплексна стратегія розвитку сільського господарства та сільських територій на 2015–2020 роки [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://minagro.gov.ua/node/16015>.
2. Про схвалення Стратегії розвитку аграрного сектору економіки на період до 2020 року : Розпорядження Кабінету Міністрів України від 17 жовтня 2013 р. № 806-р [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/806-2013-p>.
3. Угода про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом і його державами-членами, з іншої сторони [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/984_011.
4. Федерація органічного руху України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.organic.com.ua/>.
5. Дослідний інститут органічного сільського господарства FiBL [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.fibl.org/en/themen/themen-statistiken.html>.
6. Органічне виробництво: має шанс подолати голод і глобальне потепління // Organic UA [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://organic.ua>.
7. Бойко Є.О. Розвиток підприємств органічного сектору агробізнесу в контексті викликів глобалізації : [монографія] / Є.О. Бойко. – Миколаїв : Дизайн та поліграфія, 2012. – 172 с.
8. Органік в Україні / Федерація органічного руху України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://organic.com.ua/uk/homepage/2010-01-26-13-42-29>.
9. Артиш В.І. Сучасний стан виробництва екологічно чистої продукції в країнах світу / В.І. Артиш // Економіка АПК. – 2005. – № 3. – С. 50–53.
10. Берлач Н.А. Адміністративно-правові засади формування органічного напрямку у сільському господарстві України : [монографія] / Н.А. Берлач. – К. : Новая Идеология, 2010. – 398 с.